

zákonodárce tím, že budou nesprávnou aplikací principu proporcionality maskovat tvorbu nových pravidel.

Celkově lze říci, že práce *A. Baraka* se bezpochyby zařadí vedle monografie *R. Alexyho: Teorie základních práv* ke klasickým dílům týkajícím se poměrování základních práv a aplikace principu proporcionality. Navíc přináší i velmi bohatý přehled různých teoretických otázek souvisejících s aplikací základních práv v právních řádech. V neposlední řadě práce zaujme i obsáhlým poznámkovým aparátem a citací velkého množství judikatury i odborné literatury vztahující se k otázkám lidských práv a ústavní teorie.

Recenze vznikla v rámci řešení grantu GA ČR č. P408/12/1255 *Klíčové pojmy ústavní teorie v čase paradigmatických změn*.

JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Alexander J. Bělohávek: Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení. Praha: C. H. BECK, 2012, 625 s.

Vydavatelstvo C. H. Beck vydalo zaujímavé dielo pre potreby praxe z pera prof. Alexandra J. Bělohávka. Prof. Bělohávek popri advokátskej praxi a pedagogickej činnosti zastáva celý rad funkcií. Je členom niekoľkých významných zahraničných inštitúcií, združení a komisií. Od roku 2011 je prezidentom Svetovej Asociácie právnikov WJA – The World Jurist Association (so sídlom Washington, D. C., USA). Je rozhodcom u Rozhodcovského súdu pri Hospodárskej komore Českej republiky a Agrárnej komore Českej republiky pre vnútroštátne i zahraničné spory, Medzinárodného rozhodcovského súdu Hospodárskej komory Rakúska, Medzinárodného rozhodcovského súdu pri Obchodnej a priemyselnej komore Ukrajiny v Kyjeve, ako aj rozhodcom rozhodcovských súdov v Alma-Ate (Kazachstan), Kišineve (Moldavsko), Moskve (Rusko) a Vilniuse (Litva). Rozhoduje spory v rámci právomoci Medzinárodného rozhodcovského súdu ICC (Medzinárodnej obchodnej komory) v Paríži a podľa pravidiel UNCITRAL. Ďalej je tiež členom Medzinárodného rozhodcovského súdu pri ICC (Medzinárodnej obchodnej komore), Švajčiarskej arbitrážnej asociácie (ASA), Rakúskeho združenia pre rozhodcovské konanie, Nemeckého inštitútu pre rozhodcovské konanie (DIS), Londýnskeho medzinárodného rozhodcovského súdu (LCIA), Medzinárodnej obchodnej komory (ICC – International Chamber of Commerce), predsedom arbitrážnej komisie – ICC (Národný výbor ČR), ASIL (American Society of International Law), asociovaným členom Law Society of England and Wales, členom ILA (International Law Association, Headquarters Branch, London), IBA (International Bar Association) a ďalších medzinárodných organizácií.

Je potrebné zároveň konštatovať, že rozhodcovské konanie a alternatívne spôsoby riešenia sporov (ADR) v súčasnosti predstavuje niečo úplne iné, než tomu bolo do konca 80. rokov minulého storočia. V období bipolárneho politického, vojensky a ekonomicky striktné rozdeleného globálneho systému, kde mnoho politických problémov bolo hlavným účelom rozhodcovského konania a ADR prekonávalo predovšetkým problémy s uznávaním a výkonom cudzích rozhodnutí, to nebolo jednoduché. Z politických dôvodov bolo logické, že sa štáty zdráhali uznať rozhodnutie súdov iných krajín. Tým totiž fakticky implikovali akceptáciu cudzej štátnej moci na svojom území. Tento fenomén je však dnes postupne odstraňovaný a rozhodcovské konanie, resp. alternatívne riešenie sporov (ADR) stále viac plní funkciu úplne odlišnú. Začína totiž nahrádzať štátnu moc tam, kde táto môže byť z mnohých dôvodov nefunkčná alebo neefektívna. Tým sa samozrejme nedá povedať, že by iné ako štátne mocenské riešenie sporov muselo byť nutne menej efektívne, alebo naopak, žeby rozhodcovské konanie bolo vždy efektívne viac. Predovšetkým v komplikovaných medzinárodných obchodných sporoch sa totiž arbitráž v mnohých krajinách alebo u niektorých typov stala veľmi vyhranenou a špecializovanou oblasťou, čo so sebou mnohokrát môže niesť až extrémne náklady.

Podľa doterajších odhadov je v Českej republike v rozhodcovskom konaní prerokovaných až 150 tisíc sporov ročne. Spojenie rozhodcovského konania s ochranou spotrebiteľa je otázkou obzvlášť citlivou. Dilemou celej problematiky je miera ochrany, ktorá má byť spotrebiteľovi poskytnutá, a to ako v hmotno-právnom, tak v procesnom zmysle. Zásadný prielom prináša novela zákona o rozhodcovskom konaní účinná od 1. apríla 2012. Autor poukazuje na skutočnosť, že značný význam pre tuzemské prostredie má i medzinárodná prax. Presadzovanie úniijných štandardov ovplyvňuje modely ochrany spotrebiteľa. Mnoho otázok navyše česká prax doteraz neriešila, dokonca ani neodhalila. Okrem toho je pri výkone cudzích rozhodcovských nálezov nutné rešpektovať aj mimoúniijné medzinárodné záväzky. Rozhodcovské konanie je oblasťou, ktorá nie je predmetom práva EÚ, zatiaľ čo u ochrany spotrebiteľa je tomu naopak. Miestami tak dochádza ku konfliktu úniijného a medzinárodného výkladu.

Predmetom tejto publikácie je analýza interakcie verejnej moci (predovšetkým súdneho konania) a rozhodcovského konania pri riešení spotrebiteľských sporov. Pozornosť je venovaná rôznym režimom rozhodcovského konania v spotrebiteľských veciach. Dielo sa zaoberá aj niektorými harmonizačnými otázkami a významom unifikácie. Je totiž potrebné zdôrazniť, že medzi jednotlivými národnými úpravami existujú zásadné, hoci na prvý pohľad mnohokrát i len latentné rozdiely. Autor sa zameriava predovšetkým na zvsobecnenie jednotlivých modelov a naopak potláča význam národných úprav, alebo dokonca pravidiel určitých stálych rozhodcovských súdov, príp. iných inštitúcií pre rozhodcovské konanie. Nerobí rozdiel medzi rozhodcovským konaním národným a medzinárodným. Vzájomný vzťah medzi rozhodcovským konaním a predpismi na ochranu spotrebiteľa je s poukazom aj na pozadí istého konfliktu medzi pohľadom súdov v porovnaní s perspektívou rozhodcov a rozhodcovského konania.

Autor poukazuje na rozdielne národné prístupy a skúsenosti pri rozhodovaní spotrebiteľských sporov. Hlavne z dôvodu, že rozhodcovské konanie je spravidla považované za jeden z alternatívnych spôsobov riešenia sporov, t.j. inou cestou ako pomocou konania u štátnych, resp. vsobecných súdov. Okrem rozhodcovského konania totiž prichádza do úvahy napríklad mediácia alebo mediácia v spojení s arbitrážou, znalecké konania, asistované zmierovacie konanie a postupy, ktoré môžu byť síce označované ako rozhodcovské konanie, chýbajú však niektoré jeho znaky. Napríklad jeho dobrovoľnosť a tiež právo menovať rozhodcu. Medzi príkladmi autor uvádza spôsoby riešenia sporov on-line podobné mediácii, rovnako ako štátom podporované režimy riešenia spotrebiteľských sporov, tak ako je tomu napríklad v Španielsku alebo v Portugalsku. Osobitný systém pre riešenie sporov zo spotrebiteľských úverov existuje v Spojenom kráľovstve, kde všetky spory tohto druhu sú obligatórne riešené finančným ombudsmanom v súlade so zákonom o spotrebných úveroch z roku 1974. Po formálnej stránke sa tieto konania od rozhodcovského konania značne líšia. Výkon prípadných výsledkov (akokoľvek autoritatívnych rozhodnutí) týchto postupov nie je možný v medzinárodnom styku viesť ani podľa Newyorského dohovoru.

V celom diele je poukazané na pozitíva a negatíva súdneho aj rozhodcovského konania v spotrebiteľských sporoch, spravodlivý proces a efektivitu rozhodovania sporov. Rozhodcovské konanie nie je ani vselielkom, a zďaleka nie prostriedkom vhodným pre riešenie všetkých typov sporov. Má svojich priaznivcov aj odporcov. Len ťažko možno dokonca o určitom type sporov povedať, že je *a priori* vhodný pre to, aby bol riešený cestou rozhodcovského konania viac ako v konaní pred vsobecnými súdmi. Rovnaký záver nemožno urobiť jednoznačne ani naopak. To platí i pre spory spotrebiteľského typu (spory zo spotrebiteľských zmlúv). Je vcelku nesporné, že spotrebiteľ si zaslúži istú mieru kvalifikovanej ochrany v prípadoch, keď na jednej strane je prinútený zmluvu uzavrieť a kedy nemá inú možnosť ako prijať podmienky stanovené protistranou (podnikateľom). Nemožno však zásadne konštatovať, že by išlo o spory, u ktorých by ich rozhodovanie súdnou cestou bolo vhodnejšie než v konaniach pred rozhodcami alebo za podpory iných, tzv. alternatívnych spôsobov riešenia sporov. Jednotlivé štáty, rovnako ako celé medzinárodné spoločenstvo, si totiž stále viac uvedomujú, že súdne konanie mnohokrát nie je schopné celkom poskytnúť účinnú právnu ochranu. Len ako príklad možno vybrať Nemecko. ESLP už v celom rade sporov konštatovalo porušenie práva na spravodlivý proces z dôvodu neprimeranej dĺžky a procesnej náročnosti súdneho konania v mnohých krajinách. Išlo veľmi často o Nemecko, hoci podobné sťažnosti boli opakovane podávané aj voči iným krajinám. Práve séria sťažností proti

Nemecku dokonca vyústila v rozhodnutie vydané Veľkým senátom ESLP, ktorý vo veci Sümerli proti Nemecku ako určitom vzorovom prípade vyslovil dokonca názor, že nemecké procesné právo v súčasnosti neposkytuje efektívne nástroje pre ochranu práv v zmysle Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP). Skutkový a právny vzťah prípadu Sümerli proti Nemecku a ďalších obdobných sťažností rozhodovacieho ESLP voči rôznym štátom je modelovo až notoricky známy vo viacerých krajinách (procesné komplikácie a prieťahy, opakované vrátenie veci na nové prerokovanie súdu nižšou inštanciou, prieťahy pri vyhotovovaní znaleckých posudkov a ich prerokovanie, čo všetko viedlo k mnoho-ročnému vedeniu v podstate jednoduchého sporu). Podpora rozhodcovského konania a náhradných spôsobov riešenia sporov (ADR) je teda jedným z logických riešení. Na druhej strane ide o spôsob nachádzania práva a rozhodovania sporov, ktorý poskytuje značné množstvo rizík. Aj napriek existujúcej podpornej a kontrolnej funkcii súdov ide o rozhodovanie súkromnými subjektmi, a teda mimo úplnú kontrolu verejnou mocou. Ponúkajúce sa riziká sú tak určite jasné. Popri spravodlivej ochrane slabších strán v zmluvných vzťahoch má však byť verejným záujmom aj to, aby táto ochrana bola rýchla, účinná a efektívna. Pohľad na tieto vzájomné protichodnosti z perspektívy ochrany spotrebiteľa a rozhodcovského konania je okrem iného predmetom tejto publikácie. Iste nemožno rozobrať všetky aspekty. Autor sa však v publikácii snaží definovať a rozobrať celý rad z nich.

Prax ukazuje, že rovnako ako je určitý režim ochrany slabšej strany potrebný, je to práve táto slabšia strana, ktorá mnohokrát zneužije týchto štandardov. Malo by byť úlohou národných právnych poriadkov, aby našli mechanizmy obrany proti takým nekalým praktikám spotrebiteľov. V členských krajinách Európskej únie (EÚ) by jednotlivé štáty mali v maximálnej miere využiť svoju procesnú autonómiu.

Príkladov, kedy spotrebiteľia našli spôsoby na zneužitie im poskytovanej osobitnej ochrany, možno nájsť veľa. V osobitnom režime zavedenom v EÚ dnes nie je výnimočné, že spotrebiteľ zámerné využije možnosti namietat neplatnosť rozhodcovskej doložky a priestor pre takúto argumentáciu si ponecháva až na prípadné konanie o zrušenie rozhodcovského rozsudku, ak jeho vecná argumentácia v spore neuspela. Len výnimočne a o to menej kvalifikovane sa totiž spomína to, že účelom práva EÚ (rovnako ako národných režimov mimo EÚ) iste nie je také rozhodnutie a iné zneužitie predmetnej ochrany. Podľa názoru autora musí byť úlohou národných režimov (príp. v rámci ich procesnej autonómie) nájsť spôsob, ako týmto prípadom zamedziť.

Monografia sa zaoberá postavením spotrebiteľa v jednotlivých procesných fázach, ingerenciou všeobecných súdov do rozhodcovského konania v súvislosti s ochranou spotrebiteľa, jednotlivými časťami konania a uznaním, ako i výkonom rozhodcovských nálezov vydaných v spotrebiteľských sporoch, a to ako v tuzemskom kontexte, tak v medzinárodnom prostredí. Publikácia v širokej miere pojednáva o základných kategóriách ako verejný záujem a verejný poriadok. Podáva prehľad o jednotlivých systémoch v európskych krajinách, ako aj v krajinách mimo Európy (najmä USA a Kanada). Podrobne analyzuje množstvo tuzemských i zahraničných rozhodnutí. Nezostal nepovšimnutý ani podrobný rozbor európskeho práva a judikatúry Súdneho dvora EÚ. Kniha je určená pre všetkých, ktorí prichádzajú do styku s presadzovaním práv spotrebiteľov alebo sa zaoberajú arbitrážou všeobecne. Ocenia ju najmä advokáti a rozhodcovia, ale tiež justičná sféra v civilných veciach v najširšej miere. Publikácia predstavuje nielen významnú pomôcku pre prax, ale aj pre akademickú sféru.

doc. JUDr. Alena Pauličková, Ph.D., h. prof.

Fakulta práva Janka Jesenského

Vysoká škola v Sládkovičove